

bere proicit, unde factus est impotens ad illud recitandum, non solum peccavit projiciendo, sed etiam singulari diebus denovo peccat non recitando, quomdiu proxiorem culpam non retractat. Item qui ante Sacrum longae vitae sine necessitate se dedit, unde factus est impotens ad audiendum Sacrum, peccat contra religionem, non solum cum se dedit longe vivendi impotentiam audiendi Sacrum inde securam, sed etiam postea dum celebratur Sacrum, nisi tunc eliciat contritionem. Ratio est, quia omnis actualis est impulsibilis voluntati, quomdiu est voluntaria in causa non retractata, quae possit retractari; tandiu enim libere continuatur, & ponitur voluntarie omisso, quomdiu & potest retractari eius causa, & non retractatur; nam est tunc in potestate hominis efficere, ne sit amplius voluntaria ac moralis.

Sed quid si homo non possit retractare causam culpabilis omissionis, ut fit in somno vel ebrietate? An peccat non solum quando posuit causam, sed etiam cum praecipuum orret?

Resp. Alii affirmant, eo quod talis ommissio sit illi sufficienter voluntaria in causa non retractata. Alii probabilius negant, docentes talem omissionem nil per se malitiae imputabile addere culpabili positioni causae ejus, eo quod tunc ommissio non sit voluntaria & libera nisi in causa; & voluntas tempore omissionis non continetur libere, nec ullum exercitium liberum habeat, cum ne possit quidem ejus causam retractare.

Ceterum necesse est omnes omnino omissiones actuales confiteri, & non tantum causam earum culpabilem. Nam ex praxi perpetua fidelium, ex qua necessitas materiae confessionis potius, quam ex principis metaphysicis metienda est, constat adiones & omissiones in causa moraliter culpabiles, esse necessario confitendas, sive illae secundum se peccata sint, sive solum effectus & obiecta peccati in causa libere posita committi. Praeterea id etiam necessarium est, vel ad explicandam sicut oportet peccati gravitatem, vel ad deridendum damnum tertii, obligationem restituendi &c. vel ob periculum reservationis, aut censurae.

C A P U T I V.

De Ignorantia, & ejus peccatis.

Quest. I. *Quid est Ignorantia, & quotplex? (Vid. N. 188. 189.)*

Resp. Ignorantia late est carentia cognitionis verae in subiecto capaci. Strictè, ut hic sumitur, est carentia cognitionis debite, seu cognitionis eorum, quae quis scire debet. Nam qui ignorat ea quae scire non tenetur, non est in eo ignorantia, si rectè loquendo, sed mera necessitatis.

Dividitur 1. In invincibilem, & vincibilem (Vid. N. 195. 207. usq. ad 216.). Ignorantia invincibilis, quae etiam inculpabilis vocatur, est ea, quae morali diligentia depelli non potest. Vincibilis est ea, quae morali diligentia adhibita depelli potest.

2. In antecedentem, & concomitantem, & consequentem (Vid. N. 191. usq. ad 195.). Antecedens est ea, quae nullo modo fuit voluta & est causa actionis, quatenus ea sublatam non retractatio; ut

cum venator adhibita sufficienter diligentia ne hominem occideret, occidit amicum, putans esse feram. Concomitans est ea, quae non est voluta, nec est causa actionis, in quantum ea sublatam non retractatio, quae proinde non fit ex ignorantia, sed praecise cum ignorantia, talis est in eo, qui adhibita sufficienter diligentia ne hominem occideret, inimicum latentem occidit, quem aequè occidisset, si scivisset ibi latere. Consequens est ea, quae voluta est directe vel indirecte; ut cum quis desit talem diem esse festivum; quia aut expresse noluit aut neglexit inquirere. Unde est semper vincibilis, & quomdiuque est causa actionis, quomdiuque non; quia ea sublatam quomdiu adhuc fieret actio, quomdiu non fieret.

3. In ignorantiam juris, & facti (Vid. N. 190.). Prior est, quae ignoratur jus aut praecipuum aliquid posterior est, quae ignoratur id quod fit, esse juxta vel contra praecipuum, & potest esse de opere, vel aliqua ejus circumstantia; ut cum quis desit esse, vel diem Veneris, quo comedit carnes.

4. In negativam, & positivam (Vid. N. 189.). Negativa est mera privatio debite cognitionis aliquid rei abique judicio erroneo de illa rei; positiva est error, seu iudicium falsum de aliqua rei.

5. In habitalem, & actualem (Vid. N. 198.). Habitualis, est privatio cognitionis habitualis, & dicitur simpliciter ignorantia. Actualis est privatio debite cognitionis actualis, & melius dicitur inadvertentia, inconsideratio, vel oblitio.

Quest. II. *An ignorantia vincibilis est secundum se peccatum?*

Nota. Ignorantia vincibilis (Vid. N. 197.) alia est affectata, seu directe voluta, & est ea, quam quis directe & expresse vult ut liberius peccet, juxta illud Job. 21. *Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.* Alia non affectata, & est ea, quae non est directe & expresse voluta, sed est solum voluta indirecte, nempe in negligentia addiscendi. Haec subdividitur in crassam seu supinam, & non crassam. Crassa est, cum aut nulla adhibetur diligentia ad sciendum, aut non nisi pro rei gravitate valde exigua adhibetur: unde semper oritur ex gravi negligentia discendi. Non crassa est, cum ad sciendum adhibetur quidem aliqua diligentia, sed non adhibetur sufficientis.

Resp. Ignorantia vincibilis eorum quae quis scire tenetur, est non affectata, est secundum se (Vid. N. 210. usque ad 215.) peccatum imputabile. *Ita communis sententia.* Prob. 1. ex Psal. 24. *Delicta juventutis meae, & ignorantiam meam non memineri.* Ex Eccl. 23. *Ne adulescentiam meam memineris, & multiplicentur delicta mea.* 2. Quia talis ignorantia est libera transgressio praecipii, seu omisso rei praecipue. Nam omnia & singularia praecipua obligant ad id, sine quo observari nequeunt, ideo quae ad sui cognitionem comparandam, sine qua servari non possunt: praecipiens quippe finem, praecipit media per se necessaria ad illum. Igitur cum cognitio obligationum, tum omnium communium, tum specialium, quae ad jusque statum, officium, & munus spectant, praecipit fit, talis cognitio privatio vincibilis est transgressio praecipii; & quidem libera ac voluntaria saltem indirecte, nempe in negligentia discendi, ideoque est peccatum. Unde ignorantia est peccatum, & mala imputabile.

tabiliter ob negligentiam voluntatis, a qua manat. 3. Qui ignorat ea quae scire potest & debet, se exponit voluntarie morali periculo violandi praecipua quoties urgent, ideoque multoties peccandi. Ergo peccat gravissime.

Obj. 1. *Graviter peccati ignorantia astimanda est ex gravitate praecipii ignorant, & ex negligentia discendi.* 2. *Ut aliquid sit voluntarium interpretative, sufficit ut voluntas illud vitare: nec facias, cum possis, id quod est necessarium ad illud vitandum: hoc enim ipso tibi merito imputatur quod non vitaveris.* 3. *Ignorantia (Vid. N. 212.) eorum, quorum cognitio ratione sui praecipitur, ut sunt mysteria fidei, est peccatum speciale oppositum virtuti fidei, quavis fidei habitum non destruat. Ignorantia vero eorum, quorum cognitio requiritur solum in ordine ad opus, est peccatum ejusdem speciei, cujus est transgressio praecipii ignorant: nam eidem praecipio ac virtuti opponitur, cum omne praecipuum, utpote efficaciter obligans ad sui observationem, obliget etiam ad sui cognitionem & considerationem.* 4. *Peccatum ignorantiae (Vid. N. 214.) continuatur & multiplicatur, sicut peccatum omissionis restitutionis debet.*

Quest. III. *An quae sunt contra Legem est ignorantia vincibilis sunt peccata imputabilia?*

Resp. 1. Actio vel ommissio omnis contra Legem posita ex ignorantia vincibilis, etiam non affectata, vel cum ea, est peccatum imputabile, etiam secundum malitiam ignorantiam, etiam si pueretur bona, ac proinde qualibet ignorantia vincibilis (Vid. N. 199. 202. 203.) non excusat a peccato. *Ita omnes Prob. 1. ex Num. 15. Si anima nesciens peccaverit, offeret capram annuiclam pro peccato suo, & deprecabitur pro ea Sacerdos, quod inscia peccaverit coram Domino: imperabitque ei veniam, & dimittetur illi.* Certo quae non sunt peccata imputabilia, non indigent expiatione & venia, nec sunt simpliciter peccata coram Deo. Et ex Luc. 22. *servus ignorans voluntatem domini sui, & faciens digna plagis, vapulabit.* Ex ex Act. 3. *Frater, scio quia per ignorantiam scisti, sicut & principes vestri.* Et 1. ad Cor. 14. *Si enim cognovissent, nunquam Dominum glorie crucifixissent.* Ubi mors Christo a Judaeis ex ignorantia illata esse dicitur: & tamen illis ad gravissimum peccatum imputatum est, ut patet ex exitu urbis, & eversione ac reprobatione totius gentis. Item ex Luc. 23. *Parricide dimitte illi, non enim sciant quid faciunt.* Certo ubi est locus ignoscendi, ibi est peccatum imputabile. 2. Ex SS. Patribus, & specialim Hieron. & August. qui hanc veritatem ut fidei dogma contra Pelagianos propugnarunt; & S. August. epist. 154. sic ait: *Si quis bonus putaverit esse, quod malum est, & fecerit hoc putando, utique peccat: & ea sunt omnia peccata ignorantiae, quando quisque bene fieri putat quod male fit.* 3. Ex can. 16. dist. 37. & c. 2. de forst. 4. Quia ea, quae cum vel ex ignorantia vincibilis sunt contra praecipuum, sunt sufficienter libera ac voluntaria saltem indirecte & in causa, nempe in voluntaria negligentia addiscendi, & sic merito ad culpam imputantur voluntati, quae potuit & debuit praecipuum cognoscere & servare; tunc enim nullam habet justam excusationem. Nam culpabilis negligentia discendi quae cognosci debent, non potest esse iusta excusatio, cum sit culpa; &

qui vult causam, vult consequenter effectum, qui ex ea necessario sequitur, & quem scit vel scire potest ex ea securum. Immo quae contra Legem sunt, ex, vel cum ignorantia vincibilis etiam non affectata, sunt moraliter & aequivalenter voluntaria in se, etiam quod malitiam moralem in ordine ad veram & gravem, quavis non tantam, imputabilitatem; quatenus qui culpabiliter ignorant, proinde se habet in astimatione prudenti in ordine ad veram & gravem, etiam non tantam, imputabilitatem, ac si acta sciret. 5. Si ignorantia vincibilis excusaret a peccato, melior esset conditio negligentis addiscere ea quae potest & tenetur scire, quam adhibentis debitam ad ea discenda diligentiam, quod est absurdum.

Obj. 1. *Ignorantia praecipii est vincibilis, cum venit in mentem dubitatio de illo, vel aliquid, quod possit homo excitari ad opus, est peccatum cognitionem, & omisit inquirere: nam tunc debuit & potuit illud cognoscere inquirendo.* (Vid. N. 207.)

2. *Ut quis fit reus mortalis culpe, non requiritur maxima negligentia, sed sufficit si omittatur diligentia moralis pro rei qualitate & gravitate necessaria.* *Ita omnes resse Suarez.* Quia tunc culpa mortalis est merito imputatur, cum potuerit & deberet vitare id quod est graviter malum.

3. *Quoties ex vel cum ignorantia vincibilis actus, vel ommissio mala deliberatae ponitur, toties fit novum peccatum distinctum numero a priori ignorantia & negligentia discendi.* Quia tunc libere fit de novo aliquid malum, cuius malitia imputatur voluntati ad culpam, cum illam potuerit ac deberet cognoscere & vitare, & voluntas perseveret velle saltem interpretative ignorantiam. Hinc homo ignorans ea, quae necessaria sunt ad iudicium minus rectè obediendum, peccat graviter contra iustitiam tunc se sciendo tale minus; & postea toties peccat actu mortaliter, quoties ferè sententiam iniustam. Nam libere fert sententiam iniustam, quavis putans esse iustam, & ejus iniustitiam potuit & debuit cognoscere, & sic ea ipse merito imputatur, immo cognoscit saltem consue esse sua imperitia securus multas sententias iniustas, & ob eam adire periculum eas ferendi, aut saltem potest ac debet id cognoscere & considerare, & non iudicare, ne se exponat periculo faciendi iniuriam. Idem dicit de Advocato, Medico, Superiore, Confessario, Officere &c.

Obj. *Malitia actus ignorant non fuit voluta, cum non fuerit cogita.* *Resp.* Fuit voluta saltem indirecte in negligentia discendi, & interpretative, quatenus libere factus est actus malus, cuius malitia potuit & debuit cognosci ut vitaretur, quod sufficit ut imputetur voluntati ad culpam. Praeterea malitia actus cognoscitur saltem consue ab ignorante. Nam hoc ipso quod scit se ignorare cognoscit mala peccata ex sua ignorantia secutura, & se exponere periculo peccandi, cum sit inopes ad cognoscendum quid fit illicitum vel licitum; idque identidem considerat, vel saltem considerare potest ac debet. Quare non despondendo ignorantiam, vult saltem indirecte & interpretative omnia illa peccata consue cogita, ut ex illa securura.

Dices. *Negligentia addiscendi non fuit positive voluta.* *Resp.* Fuit voluta saltem interpretative, nam potuit & debuit vitari; unde merito imputatur voluntati, quod illam non vitaverit, adhibendo diligentiam debitam possibilis ad discendum ea,

que homo scire tenetur. Ignorantia autem vincibilis est voluntaria & culpabilis in negligentia descendit: nam propter istam negligentiam merito imputatur voluntaria.

Resp. 2. Peccata ex ignorantia qualibet vincibilis, vel cum ea admittit, eisdem sunt speciei (1) cum peccatis scienter admissis circa eundem objectum. *Ep. communis sententia.* Quia 1. Ignorantia & negligentia, & peccatum quod ex illa fit, adveniunt eidem precepto & virtuti. Nam quodlibet preceptum cogitationem & diligentiam in sua materia ex suo motivo iungit, cum utraque per se sit necessaria ad illud observandum. 2. Actus sumit malitiam specificam ex objecto. Ergo actus ignoranter, & actus scienter factus, si sint circa eundem objectum malum, sumunt ab eo eandem malitiam specificam.

Hinc qui ex ignorantia vel inconsideratione vincibilis iuris aut facti facit contractum iniustum, peccat peccato iniustitiae; si omittit Sacrum preceptum, peccat contra religionem &c.

Quaest. IV. *Quomodo ignorantia minuit vel auget peccatum?* (Vid. N. 202, 206.)

Resp. 1. Ignorantia vincibilis non affectata minuit malitiam peccati. *Ep. communis sententia.* Prob. 1. ex Luc. 12. *Ille servus qui cognovit voluntatem domini sui & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multus; qui autem non cognovit, & fecit dignis plagis, vapulabit paucis;* hoc est minus punietur, Ex Luc. 23. *Pater dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt.*

2. Quia talis ignorantia minuit voluntarium; nam impedit ne mens peccatum in se apprehendat, & illud in se voluntas velit: & sic facit ut peccans minus afficiatur ad malum.

Quando tamen negligentia descendit gravis est, ignorantia nunquam eo usque minuit peccatum, ut ex mortali fiat veniale, quia non tollit sufficienter voluntarium ad mortale. Enimvero Iudaei qui ex ignorantia Christum (Vid. N. 280.) crucifixerunt, & Apostolos perfecti sunt, profecto peccarunt mortaliter. Hinc S. August. lib. de grat. & lib. arb. c. 3. ait: *Sed & illa ignorantia, qua non est eorum qui scire volunt: sed eorum qui tamquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat... sed forsate ut minus ardeat.*

Resp. 2. Ignorantia affectata auget malitiam peccati. *Ita communiter cum S. Th. b. 2. q. 76. art. 4.* Nam illud auget malitiam peccati, quod reddit illud magis voluntarium. At ignorantia affectata hoc praestat: quia per illam directe & expresse voluntum est periculum peccandi, nempe ipsa ignorantia, ex affectu liberius peccandi, nempe ipsa ignorantia, ex affectu peccandi. Immo expresse voluntum est quodvis peccatum ex ignorantia factum naturam; nam per illam homo vult ignorare, ut liberius peccet. Et aliunde peccatum sufficienter cognitum est saltem est peccatum, nempe in eius periculo directe volitum. Hinc homo ob talem ignorantiam ut peccatum aggravantem arguitur Psal. 33. *Noluit intelligere, ut bene ageret.* Præterea talis ignorantia in ordine ad imputabilitatem in estimatione prudenter aequivalat certis scientis.

Quaest. V. *An ignorantia invincibilis excuset?*

Legis etiam naturalis, excusata a peccato formaliter seu imputabili?

Resp. Affirm. (Vid. N. 199, 202.) Constat 1. ex S. August. lib. 3. de lib. arb. c. 19. *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis quære quod ignoras.* Hinc paulo post docet ea, quae male fiunt ex tali ignorantia naturalis, non esse nisi improprie & metaphorice peccata; sicut lingua graeca vel latina non dicitur nisi improprie lingua. 2. Ex S. Th. 1. 2. q. 76. art. 3. *Si sit ignorantia, quae omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est eius quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino excusata a peccato.* 3. Alexander VIII. damnavit hanc propositionem: *Tametsi detur ignorantia invincibilis iuris naturae, haec in statu naturae lapsa operantem ex ipsa non excusat a peccato formaliter.* 4. Quia omne peccatum imputabile ut peccatum, est essentialiter voluntarium ut peccatum seu in ratione peccati, ita ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium; ut docet S. August. Nam quod non est voluntarium, non potest imputari voluntati, cum nullatenus sit a voluntate. At actus ex ignorantia invincibilis factus contra Legem, nullatenus est voluntarius prout oppositum Legi, & ut peccatum; cum ejus malitia non cognoscatur, esse cognitum potuerit, vel in se vel in eius periculo voluntarium enim est id quod est a voluntate cum cognitione vel actuali, vel virtuali & interpretativa.

5. Quia aliquando homo tenetur ad impossibile, & damnari potest, quod non servaverit preceptum, quod omnino non potuit servare, cum illud non potuerit cognoscere, nec praevidere velle servare.

Obj. 1. Ignorantia iuris naturalis fuit voluntaria in causa sua, nempe in peccato originali, & voluntate (Vid. N. 288, 292.) Adami. Resp. 1. Alexander VIII. damnavit hanc propositionem: *In statu naturae lapsae ad peccatum mortale & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & voluntate Adami peccantis.* 2. Cum ad omne peccatum requiratur voluntarietas & libertas, ad omne peccatum personale requiritur voluntarietas & libertas personalis. 3. Alioquin ea, quae male fiunt in phrenesi, & amentia, imputantur ad culpam, cum utraque sit effectus peccati originalis, sicut ignorantia.

Obj. 2. Ex reg. jur. *Ignorantia facti, non iuris excusat.* Resp. Hoc intelligi debet quod presumptionem fori externi, in quo non presumitur quis ignovisse inculpabiliter, quod debuit scire: non autem quoad forum internum.

Obj. 3. Conc. Palatinum damnavit hanc propositionem Pelagii: *Oblivionem & ignorantiam non subiacere peccato: quoniam non secundum voluntatem, sed secundum ne existimare evenimus.* Resp. Ibi agitur de oblivione & ignorantia vincibilis, sed quae non esset affectata, & directe procurata. Nam Pelagius docebat omnem ignorantiam, quae non esset affectata, seu directe voluta, vacare culpa, quia ex necessitate venit ex conditione naturae, & innata infirmitate venit: quod falsum est: nam ignorantia non affectata, nec directe voluta, sed quae adhibita

mor-

(1) Loquendo de operabilibus, non de credibilibus. Vid. N. 222.

morali diligentia vinci potest & debet, culpabilis est, cum fit indirecte, idcirco sufficienter voluntaria in negligentia addicendi. Et quantum non oriatur a voluntate cum procurante, sed ex necessitate; tamen eius perseverantia voluta est indirecte in omissione voluntaria descendit; nec haec ignorantia tunc necessario manet nisi necessitate consequente.

Obj. 4. S. August. variis locis. Resp. in illis locis qui obici solent, loquitur de ignorantia vincibilis, saltem cum ordinariis gratiae auxiliis, & quae oratione ac diligentia morali expelli potest. Similiter explicabis textus, qui ex S. Hieron. & aliis Patribus obici possunt.

Ex dictis collige (Vid. N. 94.), non excusari in actu nisi malitiam invincibiliter ignoratam, non autem quae fuit cognita, vel vincibiliter solum ignorata. Hinc occidens hominem quem invincibiliter ignorat esse Clericum, reus est homicidii, non sacrilegii.

Nota. Moralis malitia actus voluntatis duplex est (Vid. N. 290.), nempe materialis, & formalis. Materia materialis consistit in difformitate ac difconvenientia actus cum natura rationali, & Lege divina. Formalis est materialis malitiae imputabilitas ad vituperium, & penam. Quod si actus difconvenientis naturae rationali, & Legi, fiat libere & cum cognitione, vel saltem cum ignorantia aut inadvertenti culpabilis est ad vituperium & penam; & sic actus est complete ac simpliciter moralis. Si autem non sic fiat, malitia materialis non potest imputari ad vituperium & penam, & sic actus non est nisi inchoate & secundum quid moralis. Nam actus malus adequate moralis, est actus difconvenientis naturae rationali, & Legi, imputabilis ad vituperium & penam. Porro praeter utramque actus interni malitiam est etiam malitia obiectiva, quae est specialis difformitas ac difconvenientia, quam habet obiectum cum natura rationali, & Lege divina.

Quaest. VI. *An datur ignorantia invincibilis iuris naturalis?*

Resp. 1. Non datur neque circa prima principia morum: quippe quae sunt per se nota, & culibet rationis compoti per se obvia: qualia sunt ista: *Bonum est faciendum: malum fugiendum: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; Deus est colendus & amandus &c.* Neque etiam circa praeccepta, quae vel per se nota sunt, vel (*) facile ex per se notis colliguntur, cuiusmodi sunt praeccepta Decalogi, ac similia: tum quia & facili diligentia cognosci possunt; & natura ipsa ac conscientia, inquit Suarez, ita pulsata in actibus eorum, ut non permittat ea inculpabiliter ignorari: Tum quia Apostolus, ad Roman. 1. & 2. ait, gentiles contra ista peccantes esse dignos morte, & inexcusabiles; & perituros. habereque opus Legis scriptum in cordibus suis.

Resp. 2. Datur in aliquibus ignorantia invincibilis circa quaedam praeccepta particularia iuris naturalis valde abstracta, & remota a principis. *Ep. communis sententia.* Prob. 1. Experientia. Nam Theologi etiam sanctissimi, & doctissimi, veritatibus studiosissimi, passim in re ad jus naturale pertinentem inter se dissentent, alii assumendo, alii

negando aliquid esse contra jus naturale, quorum proinde aliqui errant: cum ex duobus opinionibus contradictoriis unum esse falsam necesse sit. At hi non errant nisi invincibiliter, cum orationem, diligentiam debant, & alia media ad assequendam & S. Bonaventura de multis ad Legem naturalem pertinentibus inter se dissentent. Ergo alteruter erravit in materia Legi naturalis, & tamen neuter ullam opinionem ante mortem retractavit. Ergo si non datur ignorantia invincibilis Legi naturalis in aliquibus, alteruter in gravi peccato mortalis est, cum sit gravis culpa docere culpabiliter errorem circa praeccepta divina; sique damnatus est. 3. Quia cum aliqua praeccepta sint valde abstracta, & remota a primis principis, a quibus sine longo ac difficili discursu deduci nequeunt, facile ignorari possunt invincibiliter; praesertim a rudioribus, & hominibus tardioris ingenii, qui non sunt moraliter capaces longioris discursus, & quibus etiam sine illorum culpa possunt deesse occasionem & opportunitates ad comparandum notitiam veritatis. 4. Quia inter varios articulos hie ordine tertius, teste P. de la Croix, confusus est Romae, an. 1685, die 8. Aug. *Nolum admittimus ignorantiam invincibilem iuris naturae in ullo homine, dum hic nunc contra jus naturae agit.*

Nota. Fallitur Lacroixius scribens Romae anno 1685. supra relatum propositionem fuisse propositam. Prohibitus fuit libellus anonymus plures contentans theses, in quo etiam propositio illa reperitur; sed quae inter inferat fuisse propositionem damnatam, quam deinceps tot gravissimi Theologi propagaverunt? Nullam enim esse admittendam iuris naturae ignorantiam invincibilem docere Marius Diana, Norisius, Palacios, Gimnez; ac alii bene multi Auctores Catholici etiam hac nostra aetate tuerunt.

Quaest. VII. *Quid dicendum de inadvertentia, inconsideratione, & oblivione?*

Nota. Inadvertentia est privatio actualis attentionis. Inconsideratio est privatio debite inspectionis. Oblivio est privatio recordationis rei alias notae. Unde differunt ab ignorantia habituali, quae est privatio scientiae habitualis. Possunt tamen comprehendi sub nomine communi ignorantiae actualis, quatenus sunt privatio debite cognitionis actualis.

Resp. Ille eodem modo se habent ad peccatum, quo ipsa ignorantia habitualis; ita ut barum quaelibet vincibilis, sit peccatum secundum se; & actio vel omittit malum, quae ex illa sequitur, deprecat ad culpam; scilicet, si invincibilis sit. Quia ad voluntarium & involuntarium se habent inadvertentia, inconsideratio, & oblivio perinde ac ignorantia habitualis. Nam scire cognitio habitualis non dividit immediate adum voluntatis, sed solum mediante cognitione actuali proponente obiecta: Ita nec quidem quae facit ignorantia habitualis, nisi ratione ignorantiae actualis, seu privationis cognitionis actualis.

Quare inadvertentia & inconsideratio vincibilis, quae scilicet ponit & debuit vitari, est peccatum. Nam homo tenetur considerare & prudenter procedere in actibus suis, & quodlibet preceptum obligat ad adhibendam advertentiam ac consideratio-

(*) Facile sive immediate.

non, upote necessariam ad sui observationem. Et vero quae illa sunt contra Legem, sunt peccata impunita: quia non tollit voluntarium indirectum & interpretativum, quippe sunt voluntaria etiam ut peccata in ipsa inadvertentia seu inconsideratione, quae potuit, & debuit vitari. E contra si sit invincibilis in homine habente cognitionem habituales debitam, est profus inculpabilis, & excusatur a peccato ea quae illa sunt contra Legem; quia malitia actus tunc nullatenus, ne interpretative quidem, est voluntaria, nam sine potestate cognoscendi non potest esse volitio.

Porro inadvertentia seu inconsideratio culpabilis potest esse voluntaria. 1. In se ipsa, quando ad est illa reflexio intellectus advertentis esse amplius considerandum, aut inquirendum, & voluntas vulgare sine majore consideratione. 2. In alio, nempe vel in actu positivo, quo quis vult aliud quod advertentiam impedit, v.g. sequi passionem: vel in omissione diligentiae, quae possit & deberet adhiberi vel in aliquo defectu habituali non ignoto, v. gr. in nimia precipitatione in agendo, in negligentia ordinaria in attendendo. In prava consuetudine, quam quis emendare non curat.

CAPUT V.

De Concupiscentia, & peccatis infirmitatis, malitia, & habitus.

Quaest. I. An motus Concupiscentiae sunt peccata?

Resp. 1. Inordinati concupiscentiae motus, si libera voluntate excitentur, sunt peccata mortalia in materia gravi, & venialia in levi. Quia sunt inordinati & plene voluntarii, ac liberi. Ergo nisi illis deest ad culpam materia commensurata.

Resp. 2. Inordinati concupiscentiae motus, quamvis a demone excitati, vel sua sponte necessario exurgentes, accedente aliqua advertentia imperfecta, & consensu voluntatis imperfecto, sunt peccata venialia: quia homo non potest absque culpa ullatenus, etiam imperfecte, admittere vel approbare quod ex se malum ac inordinatum est, & disconvenit naturae rationali. Non sunt tamen mortalia, etiam si sint de re gravior illicita, propter imperfectiorem actus. Accedente vero perfecta advertentia; si voluntas eos velit vel approbet, sunt peccata mortalia, ex Rom. 7. Quia mortale est vel se perfecte, & approbare quod gravior ex obiecto inordinatum est, & delectet naturam rationalem, hoc enim a Deo gravior prohibuit est.

Resp. 3. Motus indeliberati concupiscentiae, rationem ac voluntatem praevientem, licet gravior inordinati, non sunt peccata impunita, nullo accedente voluntatis consensu, etiam interpretativo. Constat. 1. Ex Conc. Trid. sess. 8. cap. 6. docerente concupiscentiam non posse nocere non consentientibus, quinimo coronatum isti, qui legitime certaverit. 2. Ex his Baji propositionibus (Vid. N. 128.) damnatis a Pio V. & Gregorio XIII. Prava desideria, quibus ratio non consentit, & quae homo involuntarius patitur, sunt prohibita peccata.

(1) Quod spectat consequentem concupiscentiam, Vid. N. 238.

117
110, non concupisces. 51. Concupiscentia secundum Legem membrorum, & prava ejus desideria, quae inveniuntur in hominibus, sunt vera Legis inobedientia. 52. Quia tales motus nullo modo sunt voluntarii ac liberi, voluntate ac libertate personali requisiti ad demeritum personale; non enim potestis pro arbitrio voluntatis nostrae illos non habere. (Vid. N. 220. usq. ad 237.)

Nota. Idem dici debet de omnibus pravus cogitationibus, & aliis motibus internis gravior ex obiecto malis. Nam si actus illi sint penitus indeliberati ac involuntarii etiam in causa, & a voluntate improbenitur, nullatenus sunt peccata, quia nullatenus sunt voluntarii. Quod si sint imperfecte delibereati ac voluntarii, sunt peccata venialia imperfectionem actus: si vero plene delibereati sint & approbentur a voluntate, sunt peccata mortalia in materia gravi, quia sunt plene voluntarii, & gravior mali.

Quaest. II. An passio seu motus vehementer concupiscentiae tollit peccatum, vel malitiam ejus minuit?

Resp. 1. Est peccatum obsequi passioni, etiam antecedenti, hoc est, quam voluntas non excitat seu imperat, quando non tollit usum rationis, nec omnem deliberationem. Constat. 1. Ex Daniel. 12. Concupiscentia subvertit cor. Et ad Rom. 7. Passiones peccatorum operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti. Et Ezech. 15. Ne sequaris concupiscentiam cordis tui. Deus enim vindicabit vindicabit. Hinc illud Galat. 5. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis. 2. Quia est quid inordinatum; & tunc est liberum, nam voluntas potest ei non obsequi. (Vid. N. 229. usq. ad 235.) Tamen passio illa antecedens minuit malitiam peccati. Ita S. Th. 2. 2. q. 77. art. 6. Quia minuit cognitionem, ac deliberationem requisitam ad libertatem, ideoque libertatem. Nam facta ut obiectum delectabile appareat magis conveniens, & ut intellectus magis consideret rationem boni delectabilis, quam rationem illiciti, quae voluntatem a consensu avertere possit.

Sed non ita malitiam minuit, ut ex mortali veniale faciat in motibus delibereati, ut quando ea passione aliquis procedit ad actum peccati, vel ad consensum deliberatum, quia tunc voluntas potest simpliciter non consentire, & non obsequi passioni, cum habeat sufficientem ad id deliberationem. Ita S. Th. art. 8.

Si vero talis passio tollat tonitruum (Vid. N. 235. 236. 239.) usum rationis, vel advertentiam omnem impedit, impedit peccatum, quia tunc id quod ex illa fit, non est liberum, nec voluntarium in se, neque in sua causa. Si tamen motus illi fuerint voluntarii in causa, in qua praevideri poterunt, ut in ebrietate, tunc actus mali ex his sequentes imputantur ad culpam, cum sint indirecte & interpretative voliti.

Resp. 2. Passio consequens (1), seu libere excitata, vel voluntaria in prava consuetudine non retractata, non minuit, sed potius augeat peccatum, quod ex illa fit: quia non minuit, sed augeat voluntarium & intentionem affectus. Ita S. Th. art. 6. c. inde inferens: Et sic verum est, quod quanto aliquis majori libidine vel concupiscentia peccat, tanto magis peccat.

Quaest. III. Quod est quale est peccatum infirmitatis & malitia?

Resp. 1. Peccatum ex infirmitate est illud, quod procedit ex passione antecedente, seu quae non est voluntaria in se, nec in causa, puta in prava consuetudine, efficitur non retractata, nec tamen tollit libertatem. Peccatum ex malitia est illud, quod fit ex pura libertate, sive quod neque ex ignorantia indirecte tantum volita, neque ex passione antecedente committitur, sed ex mera electione voluntatis: & sic nihil habet quo minuitur ejus malitia. Unde peccatum procedens ex ignorantia affectata (Vid. N. 220.), vel ex passione libere excitata, est etiam peccatum ex malitia, aut ei aequivalet, cum ejus prima radix fit sola prava voluntas, quae passionem vel ignorantiam procurat, nec minuit libertatem.

Resp. 2. Peccatum ex infirmitate seu passione ex suo genere gravior est, quam peccatum ex ignorantia non affectata. Quia talis ignorantia minuit liberum & voluntarium; at passio antecedens minuit quidem liberum, sed augeat voluntarium, nam augeat voluntatis intentionem ac conatum. Omnium vero, ceteris paribus, ex suo genere gravissimum est peccatum ex malitia, quia omnium maxime voluntarium & liberum est.

Quaest. IV. An peccata commissa ex prava consuetudine, quam quis emendare non curat, aequivalent peccatis malitia?

Resp. Affirm. (Vid. N. 240. usq. ad 248.) Ita S. Th. 2. 2. q. 78. art. 2. ibi: Manifestum est, quod quicumque peccat ex habitu, peccat ex certa malitia. Quia peccans ex habitu, peccat ex majore inclinatione & intentione voluntatis. Nam, ut ait S. Thom. habitus vertitur in naturam. Nec consuetudo tollit deliberationem saltem citam, quae fit ex actu sequendo, ita ad actu peccandum sufficit, licet sit imperceptibilis ob facultatem & promptitudinem agendi, ut patet in homine afflicto ad amandum Deum, qui auditus ejus nomine statim prorumpit in amorem ex cita deliberatione, ut notat Suarez. Et quamvis peccaret ex minus perfecta deliberatione, hoc tamen non minuit ejus malitiam: quia defectus ille est ei voluntarius in causa, nempe in consuetudine non retractata efficitur, & in negligentia illam tollendi. Quam stulte igitur aliqui conantur excusare sua peccata, eo quod ex pravo habitu oriuntur, cum inde augeantur! Unde Concil. Later. III. c. 7. ait: Tanto graviora sunt crimina, quanto diutius animam infelicem tenuerint.

Quaest. V. Ad quid tenetur implicatus consuetudine peccandi mortaliter?

Resp. Tenetur sub mortali illam efficaciter retractare & emendare. Est communis sententia. Quia mala consuetudo est occasio proxima & periculum morale peccandi, immo & necessitas quaedam moralis, in quam homo voluntarie se coniecit: Dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas, ait S. August. lib. 8. Conf. c. 7. Mala quippe consuetudo vehementer pertrahit ad similes actus malos. At quisque sub mortali tenetur vitare, & a se re-

movere occasionem proximam, ac morale periculum peccandi mortaliter, cum teneatur velle efficaciter vitare peccatum, a loqui centur velle, saltem interpretative, peccatum. Immo talis tortis actu peccat, quoties ad pravam illam consuetudinem advertens, non proponit efficaciter illam corrigere. Nam tunc voluntarie retinet in se occasionem proximam peccandi, & vult saltem interpretative in mortali periculo peccandi immorari, adeoque vult ipsum peccatum. Adde quod pravo habitu, quem non statim curat evellere, necessitatem moralem peccandi augeat; & pariat cordis duritiam, obstinationem, desperationem, ac demum infirmitentiam finalem.

Hac procedat etiam de consuetudine circa actus quosdam malos externos, v. gr. blasphemiam, juramentum falsum, licet absque advertentia & animo blasphemandi aut jurandi prolata. Nam ex communi sententia, gravis est obligatio etiam ejusmodi consuetudinem tollendi, quia (ut ait Delugo) talia verba, etiam si prolata, habent gravem turpitudinem ac difformitatem obiectivam; ob quam graviter disconvenit naturae rationali, & ratione cujus homo tenetur ea non velle neque in se, neque in causa: quippe exterius sonant blasphemiam, aut juramentum, & cum sententiam generant apud audientes. Igitur sicut illicitum est Deum blasphemare, vel adducere in retem falsitatis, aut cum periculo falsitatis, & usurpare verba, quae exterius sonant & significant audientibus blasphemiam vel perjurium; ita illicitum est velle in causa ponere illos actus; & praecipitur destructio causae illorum, nempe consuetudinis, quae consuetudo voluntarie permittit; est grave peccatum. Non velle autem efficaciter illam emendare, est velle indirecte & saltem interpretative actus illos illicitos esse ea ortos. Adde quod ista grave scandalum parere apta sunt.

Item motus alii subiti gravior inordinati, qui ex prava consuetudine quasi inadvertenter accidunt, non excusantur a mortali, quamdiu non adhibetur diligentia & conatus ut praevaleant, & consuetudo corrigatur. Quia si non in se, certe in causa, nempe in mala consuetudine non retractata, vel negligentia, sufficienter notit & voluntarii sunt.

CAPUT VI.

De Peccatis mere internis, quae scilicet consistunt in solis affectibus internis, absque ullo opere & signo externo.

Nota. Actus voluntatis generatim dividitur (V. N. 99.) in profectivum, & adversativum. Profectivum circa obiectum illicitum triplex est: Primus est volitio efficax obiecti, quae voluntas vult adhibere media, quae sunt in ejus potestate ad illud obiectum assequendum, seu opus volitum exequentium. Secundus est desiderium, sed inefficax. Tertius est simplex delectatio, seu mera contentia de obiecto seu opere apprehenso, absque proposito exequenti & desiderio assequendi, quae est simplex quidam voluntatis affectus, quo res apprehensa tanquam jucunda placet, & grata quae accepta habetur.

Quaest. I. An & quale peccatum est desiderium operis seu obiecti mali?

Resp. Quodlibet desiderium rei vel actionis male, etiam inefficax, illicitum est, upote prohibitum.

precepto, *Non concupisces*: juxta sensum Ecclesiae, & habet malitiam mortalem vel venialem, ac eandem speciem, quam habet res vel actio in quam fertur. Ita omnes. Constat ex Pl. 25. *Abominatio Domini cogitationes male*. Ex Pl. 10. *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam*. Et Olee 9. *Faci sunt abominabiles sicut ea, quae dilexerunt*. Quod indelicatim ac generatim dictum intelligi debet de omni affectu etiam inefficaci, cum hic etiam tendat in obiectum suum. Quia turpe ac inhonestum est velle & desiderare quovis modo aliquid turpe ac illicitum. Item omnis affectus profectus circa aliquid graviter malum, graviter disconvenit naturae rationali, & Legi divinae prohibenti tale obiectum, fumique malitiam ac speciem ab obiecto malo, ratione cuius opponitur recte rationi & Legi: obiectum autem voluntatis est id omne, in quod ipsa fertur. Et vero ad morale non requiritur consensus efficax in opus: alioquin approbans crimen alterius, sine voluntate illud ad patranda, non peccat mortaliter, contra illud ad Rom. 1. *Digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus*.

Hinc desiderium licet inefficax occidendi, fornicandi &c. est peccatum mortale iniustitiae, luxuriae &c. Desiderium vero leviter nocendi proximo, est veniale. Nam omnis adus internus sumit malitiam & speciem ab adu externo tamquam obiecto. (Vid. N. 282, 382.)

Quest. II. An adus externus auget malitiam actus interni (1)?

Resp. 1. Actus externus per se non auget bonitatem vel malitiam formalem seu imputabilem voluntatis efficacis, quia scilicet fit id omne quod est in potestate voluntatis. *Est communis sententia*. Prob. 1. Ex Genes. c. 22. *Quia fecisti banc rem, & non reperisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi &c.* Et Matth. 5. *Omnia qui videris mulierem ad concupiscendum eam, jam macchatus es eam in corde suo*. Ubi voluntas sola pro facto reputatur. 2. Ex S. Aug. in Pl. 57. *Quidquid vis, & non potes, factum Deus computat*. Et lib. 1. de lib. arb. c. 3. *Si cui estiam non contingat facultas concumbendi cum conjugis aliena, planum tamen aliquid modo fit id cum cupere, & si potestas detur facturum esse: non minus reus est, quam si in ipso facto deprehendatur*. 3. Quia actus externus non habet ullam imputabilitatem ad meritum & demeritum sibi propriam, & distindam ab imputabilitate actus interni: nam non habet libertatem nec rationem voluntarii distindam a libertate actus interni, a quo imperatur, cum immediate procedat a potentia necessaria, & non fit libera, nisi quia imperatur ab adu interno. 4. Quia cum adus internus efficacis est, si adus externus non ponitur, ac proinde quod tunc non ponatur actus externus est omnino involuntarius. At quod est profectus involuntarius, non inuit imputabilitatem sive ad laudem & premium, sive ad vituperium & poenam, ut docet S. Th. 1.2. q. 20. art. 4. & per se patet. Nihilominus actus externus plura asserit commoda, si bonus est: nam parit adificationem, & quar-

(1) Vid. Tract. de Human. c. 3. art. 7. & N. 384. usq. ad 390.

doque etiam gratiam conferit, ut Sacramentum & martyrium. Si vero malus est, plura asserit incommoda; nam parit scandalum, infamiam, obligationem restituendi, & subijci poenis humanis ac centuris.

Resp. 2. Adus externus sapientius auget per accidens, seu occasionaliter bonitatem vel malitiam actus interni, a quo imperatur: quia sapientius est occasio, quae augatur bonitas aut malitia adus interni, vel multiplicetur adus internus; aut diutius duret. Nam adus internus in executione intenditur propter arduitatem aut delectationem ortam ex adu externo; vel continuatur diutius propter longioris temporis moram necessariam ad perficiendum opus externum, vel ob utranque causam sapientius iteratur. Hinc S. Aug. 1. 32. de Trin. c. 5. ait: *Mala voluntate vel sola quisque miser efficitur, sed miseriositate, qua desiderium male voluntatis impletur*.

Quest. III. An desiderium conditionatum, seu consensus conditionatus in opus malum, vel delectationem illius, est peccatum, & quale?

Resp. 1. Desiderium conditionatum rei veritatis, per se loquendo, non est mortale, si conditio apposta auferat totalem, vel saltem gravem operis malitiam. *Est communis sententia*. Quia talis affectus non est graviter inordinatus, neque secundum se, neque ex obiecto, a quo per conditionem gravis malitia vero excluditur. Non est autem per se peccatum desiderare periclit obiectura, a quo vere subtrahitur est malitia. Si tamen, ut saepe fit, inducat periculum probabile consensus absoluti, erit mortale ratione talis periculi. Quia mortale est se exponere periculo probabili peccandi mortaliter: nam est velle interpretative mortale peccatum. Immo secluso tali periculo, ejusmodi desideria raro vacant culpae partem venialis, ratione inutilitatis, otiositatis, aut aliter inordinati affectus.

Quod si conditio non auferat malitiam, tale desiderium vel delectatio in se gravi est culpa mortalis, in levi venialis. Quia talis affectus tendit in obiectum malum, & quidem absolute, cum apposta conditio non vere tollat malitiam ab obiecto, etiam ut representato; & sic malitia obiecti in actum voluntatis tota transiunditur. Sive tunc est affectus admittendi malum, vel delectatio de illo, remanente tota obiecti malitia.

Conditio autem auferat malitiam mortalem obiecti, quando vel reipia subest, vel possibilis est, & ea posita, res seu actio non est amplius male factum graviter, ut contingit. 1. In iis qui solo jure positivo vestita sunt. Hinc non peccat mortaliter, qui dicit, Vellem comedere, seu comedere carnes die Veneris, si Ecclesia non vetuisset, vel optarem ne esset hodie prohibitus usus carniarum, vel illis vesci possem. 2. In prohibitis quidem jure naturali, sed licitis tamen in aliqua circumstantia, si haec pro conditione apponatur, v. g. Si essem iudex, si hunc homicidam morte mulariam &c. Recte tamen moment ejusmodi desideria esse periculose & vitanda, atque (ut ait Cajet.) fatuas ac diabolicas tentationes. Et revera sunt plerumque occasio peccati, praesertim in materia periculosa, ut ex multorum lapsu constat, si dicas; Vellem uxorem ducere, si non essem Sacerdos.

At

At malitiam non tollit conditio, quando ea apposta adhuc manet obiectum graviter inordinatum, ut si dicas; Vellem fornicari, si non esset infernus; Inimicum occidere, si non essem Sacerdos. Unde peccat mortaliter perinde ac si non poneretur conditio. Item quando conditio per se impossibilis est, ut si ea quae intrinsece mala sunt, ponantur non esse vetita, ut si dicas; Vellem furari, si non esset peccatum, vel si Deus prohiberet, nam est vere consensus in obiectum malum, & ut tale cognitum. Immo hoc optare est gravis culpa, nam est velle ut id quod est per se malum, sit licitum, nec a Deo prohibeatur; ac proinde ut ordo naturae perveniat, ut lex aeterna immutetur, atque ut natura rationalis non sapienter regatur a Deo: quod desiderium est graviter inordinatum, & pejus est quam semel furari; nam pejus est furum licere, quam semel committi.

Resp. 2. Delectatio (1) appetitus sensitivi de obiecto graviter malo, etiam sub conditione, sub qua est licitum, v. g. delectatio carnalis de copula cum femina, si esset uxor, est mortalis, quia appetitus sensitivus semper fertur in obiectum ut est in se, & omni conditione destitutum: nam imaginatio, cuius apprehensione movetur, quam sola sequitur, nullam conditionem apponere potest, nec praescribere malitiam ab obiecto. Immo juxta varios, quosvis delectatio de obiecto intrinsece malo perinde mala est, posita quacumque conditione, ac foret illa subtrahita: quia delectatio est affectus complacentiae de obiecto ut praesenti, qui unice pendet ex delectabili quod in obiecto apprehenditur. Ergo si obiectum sit malum, delectatio erit mala. Condi-

(1) Duplex delectatio distinguenda circa obiecta mala; una absoluta, altera mere conditionata. Ex. ca. dum Ecclesiasticus quispiam dicit: si myfles non essem, concubium inirem cum illa puella, quae omnium Charitum sedes fortunata videtur: in dupliciter potest esse animo affectus. 1. vel dumtaxat cupit delectari de eo concubio, postea conditione, quod illicitum non esset ob volun. seu legem caritativam: tunc actualiter minime delectatur, eo quod vestigia tunc illicitum esse comparat. 2. Vel potius optat quatenus illicitum non esse tale concubium, interim tamen de eo, sub ista praesopione apprehendo, delectatur actualiter. Jam juxta posteriorem hypothesis delectatio semper peccatum est, aut mortale aut veniale, pro varietate rei male, de qua cogitando quis delectatur, quia consensus praebet delectationi praesenti, quae mala est, utpote tendens in obiectum nunc reapse malum, usque malitia minime expolitatum ob abstractam illam apprehensionem. Et de hujus generis delectatione procedit Auctoris responsio. Juxta hypothesis vero priorum delectatio per se non est vitanda mala, vel saltem, & interpretativa rationis consensus in eandem delectationem praeviam arguitur. Hinc autem Seraphicus (in 2. serm. dist. 34. par. 2. dub. 1.) occasionem capiat explicandi duo haec, nempe quomodo mora de veniali facit mortale, & quanta mora temporis ad id regulatur. Mora temporis, quantum est de se, non facit, ut quod prius erat veniale, fiet mortale, sed solum occasionaliter; videlicet quod inducit consentium verum, vel interpretativum. Tunc autem inducit con-

sentio autem quaevis apposta nisi operatur ad delectationem, nec tollit esse malitiam, nisi tollat rationem quae delectat, seu ipsam delectationem.

Quest. IV. Quatenus prohibentur praecipue 166. Non concupisces? (Vid. N. 178, 179.)

Resp. Prohibentur tum quodvis desiderium, & complacentia obiecti seu actus mali, & consensus pravis concupiscentiis moribus; tum etiam desiderium habendi quodvis bonum proximi, five uxorem, five servum, five fundum &c. juxta Deut. 5. *Non concupisces uxorem proximi tui, non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, & universa quae illius sunt*; ita ut sit mortale, proximi mortale expectere cum ejus damno, vel appetere proprium commodum aut lucrum cum damno gratiae proximi: nam hoc graviter repugnat caritati, veritati, ne alter fieri velis quod tibi non vis fieri. Hinc (ut ait Catechismus Rom.) *Graviter peccant maritales, qui veram penariam, amonitioque caritatem expellunt, aut ut id agere ferunt, ut alii praeter ipsos sint, qui vendunt aut emant, quo carius vendant, aut vilius emere possint. Item qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo aut emendo ipsi lucrarentur. Rediti item, qui morbos desiderant, iudices, advocati, procuratores, scribae, qui causam suam litigantem sibi & copiam concupiscunt &c.*

Quest. V. Quae peccatum est simplex delectatio mortala sui delectata rei illicitae?

Resp. 1. Delectatio mortala (1) sui delectata admittit, de quolibet obiecto vel opere mortaliter malo, est peccatum mortale, etiam secluso omni desiderio, proposito, consuetudine periculo illud efficien-

ti nec consensus, nec delectatio, sed potius voluntas hominis ita comparati sumitur resugere obiectum, quod nunc est, & concupiscit secundum se malum. Igitur, nisi de delectatione, quae conditionata dicitur, ferendum est iudicium, prius examinetur, ad quodnam genus illa pertinet.

(1) Ex Augustino (1. 2. q. 74. art. 6.) Delectatio dicitur mortala, non ex mora temporis, sed ex eo, quod ratio deliberans circa eam immoratur, & non tamen eam repellit, tenens & volvens libenter, quae statim ut attingerit animum, resipit dehorret, ut Augustinus dicit. Potest igitur etiam esse concupiscentia, & nihilominus mortala dicitur, quatenus ratio illam, postquam in animo enarum advenit, non coercet, aut propulsat, sicuti deberet, sed circa illam immoratur, & dissimulante agit. Tunc namque, ob hujusmodi dissimulationem & incuriam, ipsa ratio ponitur in mora (sicut in Jure actor, commodatarius, & quilibet alius non explent minus suum, quando potest debere, juxta reg. 25. in 6. mora sua cullibet est nociva), id est, in minus expressis, taciuit saltem, & interpretativa rationis consensus in eandem delectationem praeviam arguitur. Hinc autem Seraphicus (in 2. serm. dist. 34. par. 2. dub. 1.) occasionem capiat explicandi duo haec, nempe quomodo mora de veniali facit mortale, & quanta mora temporis ad id regulatur. Mora temporis, quantum est de se, non facit, ut quod prius erat veniale, fiet mortale, sed solum occasionaliter; videlicet quod inducit consentium verum, vel interpretativum. Tunc autem inducit con-

Idem

di, sumique speciem & malitiam a tali objecto. *Est communis sententia.* Et conat, 1. ex Prov. 2. *Qui letantur, cum male fecerint, & exultant in verbis superbia, quorum via perverſe ſunt, & infames gressus eorum.* Et Sap. 1. *Perverſe cogitationes ſeparant a Deo.* 2. Ex S. Aug. l. 13. de Trin. c. 2. *Totus homo damnabitur, niſi hec quae ſine eo voluntate operandi, ſed tamen cum voluntate animi talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiantur eſſe peccata, pro mediatori gratiam remittantur.* 3. Naturae rationali & legi divinae diſconvenit ac repugnat, quod voluntas gratum, & acceptum habeat, id quod naturae rationali diſſentaneum eſt, Deo diſplicet, & ab eo prohibetur. Ergo eſt peccatum grave vel leve, pro gravitate vel levitate malitiae objecti. 4. Delectatio deliberata de objecto malo eſt eſſectus complacentiae, & inclinatio appetitus in illud; nemo enim delectatur de eo, quod non amat. Arduus aſſectus in rem vel actionem moraliter malam eſt mortalis, nam graviter naturae rationali ac Legi divinae adverſatur, & ſumit rotam objecti (Vid. N. 282, 281.) malitiam, ex Olee 9. *Facti ſunt abominabiles, ſicut ea, quae dilexerunt.* Ergo. 5. Ita S. Th. 2. 2. q. 74. art. 8. *Nullus delectatur, inquit, niſi in eo, quod eſt conforme appetitui eius. Quod autem aliquis ex deliberatione eligat, quod aſſectus ſuis conformetur hiis, quae ſecundum ſe ſunt peccata mortalia, eſt peccatum mortale.* Unde talis conſenſus in delectationem peccati mortalis, eſt peccatum mortale. Id quod verum eſt, quavis delectatio fit propter bonum ſinem, quia ſinis (Vid. N. 310, 311, 312.) quantumvis bonus non tollit malitiam objecti (1).

Hinc contra complacentiam de actu ſe objecto mortali contra juſtitiam, v. g. de furto, vel homicidio a ſe aut ab alio patrato, eſt peccatum mortale contra juſtitiam, eſt tamen minus grave, quam ipſe

conſenſum verum, quando ex diuturnitate delectationis creſcit libido, adeo ut homo velit omnino in vitiorum delectatione perſiſtere, & morari. Tunc vero indicit conſenſum interpretativum, quando homo advertere periculum delectationis retinet, negligit eam reprimere; hoc enim non eſt abſque contemptu ſalutis propriae, pro eo quod diſcriminat exponit. Quanta vero mora hoc faciat, in generaliter determinat, quod tanta, in qua adeo creſcit delectatio, & libido, quod ſuperveniat conſenſus, quod aliquando eſt majoris, aliquando eſt minoris ſpſu, ſecundum diverſos ſtatus, & conditiones perſonarum. Unde hoc non determinat ſcientia, vel lectio, ſed potius conſcientia recta, & punſtio.

(1) *Ex diſtinctione igitur deprehenditur, interiore delectationem moralem de aliqua re prava duplicem eſſe poſſe: nempe voluntatis efficaci, quando ſimul jungitur cum propoſito perſeſcendi externum opus cogitatum, vel complacentiae ſimplicis, quando ſeſcuncta eſt a tali propoſito. Utrovique autem modo ſeſcunctam peccatum eſſe lethale, quoties verſatur circa rem graviter malam (quidquid olim contra ſententiam nonnulli, reſutati ab Angelico q. 25. de Veritate art. 4. qui ſolius peccati venialis reatum in pura delectatione re male aſſeſcebant) inviolabile probant argumenta Authoris, tum ab auctoritate, tum a ratione petita. Ex iſſdem pariter argumentis facile deſignatur preceptum veteris eſtimum*

conſenſus efficaci in tale opus, ut docet S. Auguſt. loc. cit. Nam conſenſus efficaci habet longe plus determinationis. Item mortale eſt contra naturam, gaudere ſe amari amore libidinoſo ab alio, quavis non eſt redamatum. Delectatio vero de actu vel objecto veniali eſt venialis.

Non eſt tamen mortale, gaudere praeſe de objecto ex ſe non malo, ſed ſola Lege poſitiva vitio, quatenus non eſt de ſe malum, v. g. de cogitato eſu carniſium die Veneris, non ut tali die poſito aut ponendo. Nam neque objectum illud de ſe illicitum eſt, neque ipſe aſſectus delectationis interne eſt prohibitus ab Eccleſia. Haec tamen delectatio eſt venialis, quia includit aſſectum quemdam imperantiae, etiam deformitatem quam ſi alio tempore contingeret.

Nota. Deliberata triſtitia ſeu diſplacencia de opere bono eſt peccatum. Nam opponitur virtuti, cuius eſt adus; & naturae rationali ac Legi divinae diſconvenit omniſe bonum, & amare malum ei opoſitum, gaudere de malo, & dolere de bono eſt contrario.

Reſp. 2. Eſt mortale, gaudere de actu ex ſe mortali, ſed qui a culpa excuſatur ratione ignorantiae invincibilis, vel defectu liberitatis; ut de homicidio in ſomno patrato, de violatione jejunii ex ignorantia &c. Ita Suarez, Azor Sanchez, & alii. Quia eſt declaratio voluntaria de objecto graviter illicito, cum talis adus ſit ex objecto mortali. Nec delectatio excuſari poſſet: nam idem adus non ſunt culpabilis, quia non ſunt voluntarius. Sed nunc voluntas libere eum approbat, & de eo gaudet fine ignorantiae; quod graviter diſconvenit naturae rationali ac Legi. Quare haec regula. *Talis eſt delectatio, quale eſt objectum, intelligi debet, quando eadem cauſa opus excuſans reperitur in delectatione.*

Reſp. 3. Ex communis ſententia, delectatio deli-

ti delectatione etiam a voluntate operis exequendi ſeparatis; nempe illud ipſum eſt, quod prohibetur neſarium opus, delectationis tempore mente apprehenſum; uti docet Angelicus (q. 15. de Veritate art. 4. ad 9.) *ita ſcribens:* Conſenſus in delectationem ſi in nullo precepto ſpeciali prohibetur, ex hoc ipſo, quod fornicatio prohibetur, prohibentur omnia conſequentia, quae ad idem genus pertinent. *Statuta iſtius compleſſitur delectationem omnes ad quamlibet promiſſe materiam pertinentes, ut Seraphicus notat (in 2. ſen. diſt. 24. p. 2. dub. 1.)* In omnibus peccatis delectatio moroſa, viſitantur, & ſtrenue vitanda. Tamen verbum Auguſtini praecipue videtur intelligi in peccato carnis, quod habet ex carnis incentivo delectationem magis libi conſuetam, & ad quam homo faciliſſe incurrat. *Neminem porro movet diſtinctio S. Jacobi (cap. 1. verſ. 15.)* peccatum, cum conſummatum fuerit, generat mortem. *Non enim ſignificat, eſſe mortalia ea ſantum peccata, quae exteriori operi compleſſur (ſeraphicus cap. 3. & 4. non reprehendiſſet adeo graviter zelum amarum, contentiones, quae ſunt in cordibus, & duplices animo) ſed immiti dumtaxat, externa peccata hominem tandem penetrare ad gubernam, quatenus ubi homo prorupit in opus neſarium, non eſt contentus ſemel illud patrariſe, ſed audacter ſuſcipit ipſum repetit, ſicque peccandi conſuetudinem contrahit, ob quam tandem dicitur ad aeternam*

berata de ſolo (1) modo artificioſo patrandi malum, qui ex ſe malus non eſt, vel de aliqua eius circumſtantia inſolita, ſed non mala, per ſe loquendo non eſt mortalis. Quia, 1. in parabola, Luc. 15. *Laudavit Dominus villicum iniquitatis, quia praeſter feciſſet.* 2. Ex ſenſu communi hominum, qui criminari non vertunt, quod quis delectetur de modo, quo ebrius tremule incedit; quo quis ex equo deſcendit; vel de Induſtria, qua ſur ſubtiliter crimem emungit &c. & aliis non malis circumſtantibus actum malorum, qui ſemel quoad ſubſtantiam di-

ſpiciunt. Itaque aliud eſt, reddere hominem dignum morte, & aliud, ducere ad mortem. *Primum praeparat etiam ſole delectationes moroſae, alterum ordinari eſſectum, externa peccata conſuetata.*

(1) Inducium autem, ex quo conſueſcitur, quando quis delectatur de merito artificio, eloquentia, eruditione (inquit per dactylus P. Cuniliatus Traſt. de Peccat. c. 1. §. 7. n. 8.) an vero de re mala artificio adnexa, illud eſſe poſſet: Si ſint alia honeſta, in quibus aequalis, & etiam major eloquentia, erudicio &c. reperitur, & nihilominus eligat legere, videre, audire artificioſum, eloquentiam &c. in turpibus, & malis; ſurgens motivum eſt prudenter conſiderandi, quod delectatur de turpibus, & non de artificio ſolo in eis reperito.

(2) Circa delectationes moroſas nonnulla ſunt adjuvenda textui Authoris, etiam animadvertenda digna. In primis ex integra ſerie iſtius q. 5. facti evidenti accertum, internum delectationem delectatam de aliquo objecto malo eandem moralem ſpeciem participare, quam habet ipſum objectum, circa quod verſatur, ita ſcilicet ut malitiam fornicationis, furis, homicidii inducat, ſi de his concepiatur; & eandem proſum malitiam (quantum atinet ſimpliciter ad rationem peccati mortalis, aut venialis) praefſerat, quam habent ex proprio genere ipſa exteriora opera; eſt intra lineam mortalitatis venialisque peccati, minor videatur eſſe quantitas malitiae in ſola delectatione ſimplicis complacentiae, quam vel in ipſo opere conſummatum, vel in alia delectatione efficaci voluntatis. Sed cum exteriora objecta delectationum interarum multis variisq; circumſtantibus, interdum etiam ſpeciem peccatorum tranſmutantibus, aſſici poſſunt, utrum ſimplex delectatio interior ab iſſdem quoque circumſtantibus ſpeciem moralem ſumas, eſto qui ſic delectatur, ipſas per mentis praeciſionem minime in obſeſſo interiori attendat, non eſt apud DD. unde quoque exploratum. *Ex. gr. an delectatio, reſpiciens actum veterem conſummatum circa mulierem aliquam, nedum fornicationis, ſed etiam inceſtus, adulterii, ſacrilegii ſpeciales malitias complectatur, ſi ea mulier, ſit conſanguinea, conjugata, ac per votum ſollemnem Deo ſacrata. Et hec iſſa inſuſtato relativa ad objectum delectationis, ex. ca. ſ. Sacerdotem, aut Religioſum inſuſtato neſaria delectatio de libidinoſo oſculis, aut tactibus alioſque pellulis, nempe talis delectatio continet duplicem ſpeciem aſſeſſam malitiam, & incontinentiae, & ſacrilegii. In ipſo poſteriore caſu quia ita ſit, nullum dubium apud cultores ſanae doctrine moralis; eſtque etiam praedicta a ſacrilegii noxia*

placent. 3. Objectum talis delectationis non eſt malum. Poſſet tamen conſenſus in ejuſmodi delectationem eſſe culpa venialis, ratione oſtendiſſis, curioſitatis, aut ſimilis inordinationis; immo & mortalis, ratione ſcandalii, vel periculi conſiſtendi in delectationem de ipſoſuo modo. Quodſi circumſtantia vel modus eſſet malus, non liceret de eo delectari (2). *Quaſt. VI. An licet gaudere de eſſectibus bono ſeſcuto ex peccato?*

Reſp. Per ſe loquendo licet, non tamen propterea eſt

excuſabit Clericum, aut Monachum hunc ob cauſam, quia in ſeconda delectatione operata eſt expoſpolaris ſa. va dignitate per mentis abſtractionem; in priori quoque caſu aſſerit prior T. T. per diſc. D. Antonium; quoniam eſt ab mentalium illam praeciſionem non videtur obſtare expreſſe malitia, qua conſanguinea &c. artinet ſemel ac ex una parte ea qualitates ſunt notae, & ex alia eadem mulier nihilominus aſſeritur pro obſeſſo delectationis; jam ſaltem implicite & interpretative mulier, ut talibus qualitatibus aſſecta, videtur eſſe obſeſſum delectationis maxime cum qualitates ejuſmodi ex ſe poſſint avocare debent a delectatione. *Tum quia ex Angelico (q. 15. de Veritate art. 4.)* Delectatio alicuius operationis, & ipſa operatio ad idem genus peccati reſoluntur; ſicut & operatio virtutis, & delectatio de eadem ad eandem virtutem reſoluntur. Si ergo operatio cum tali muliere triplex, aut quadruplex malitiae genus complectitur ratione diverſarum circumſtantiarum, quae ſubſtantiam eandem Angelicum (1. 2. q. 88. art. 3.) ubi actibus accidit, ſpeciem eorum non eandem immutare videtur; proſeſſa & delectatio de iſſoſuſmodi operatione ita eandem illam malitiam genus participabit. *Haec ſententiam auctor etiam Angelicus c. ſeq. art. 4. q. 1. Secundo loco, ut de delectationibus moroſis verum, & ad equitatem eſſormari poſſit iudicium, praeterit in ordine ad Sacramentum Penitentiae, reſiſſime obſervant Card. Gonet. (Summae de Delecto (neceſſariam eſſe ex duplici capite diſcretionem; ſcilicet ex parte conſenſus, & ex parte actus, de quo ſuit delectatio, qui actus dicitur obſectum delectationis. Et ex parte quidem actus motus, quatuor diſtincte oportere. 1. an delectatio ſit de opere cogitato, vel de ipſa cogitatione. 2. an delectatio fit de ipſo opere malo cogitato, an de modo operandi cogitato. 3. diſcernendum inter cogitatum malum opus ſimpliciter & abſolute, vel reſectum ad cogitantem; ſat enim, quod opus ſit peccatum alicui, & obſectum 2. nam id opus cogitatum delectans eſt veniale, delectatio erit venialis; & ſi mortale, mortalis. Ex parte vero conſenſus, cum ab ipſo delectationis denominatur moroſae, cum ab viſioſe (juxta Notam 1. ad praefat. q. 1.) eſt ipſo ſeſcino non impuſetur ad culpam, quantum ad diſtinctur, & videtur ſerius (juxta Notam 2. ad praefat. q. 1. c. 2. Traſt. de Act. Human.) idcirco poſſiſſime inſpeſſendum, num ſat conſenſus adjuſtus nec ne. Si de expreſſo ſer ſeruo, id facile deſerſetur. Quoad implicitum autem, ſer interpeſſaſſionem, Angelicus (priori loco cit.) quid ſuſpenderat iudicium, Antequam ſer delectationem peccati*

est peccato : quia obiectum talis gaudii non est malum, nec proinde ipsum gaudium. Sic Ecclesia gaudet de Redemptione per Christum factam ex peccato Adami. O felix culpa, qualem ac tantum meruit habere Redemptionem!

Quest. VII. An delectatio de sola cogitatione seu cognitione rei graviter illicita est mortalis?

Resp. Nego (1), modo abicit periculum consensus in obiectum. Quia rei male cognitio, quae est obiectum talis delectationis non est secundum se mala; & Deus ipse cognoscit omnia mala & obsecra. Immo haec cognitio saepe est necessaria vel utilis Confessario aut Doctore. Delectatio autem specifiatur a

dat, vel nocuumtum ipsius, non habet interpretativum consensus, etiam non resistit: Sed quando de nocuumto infurgente, & non lo totaliter per huiusmodi delectationem in peccatum inclinari, & in preceptis rueri, nisi expresse resistat, videtur consentire. Et tunc peccatum aut non agere, cum quis agere debet, quia agere, & non agere, cum quis agere debet, ad idem genus ad peccatum actus rediunt. Postremo, si vel de consensu quomodocumque exhibita, vel alia quavis conditione iam exposita, existat dubitatio, tunc Seraphici consensus erit amplectendum, qui de praesentibus, alteraque consensu materia disputant (in 2. sent. dist. 24. par. 2. dub. 1. & art. 1. qu. haec scribit) Multa frequenter creduntur esse venialia, quae mortalia sunt, & difficillimum est in talibus discernere. si cui quod coningat, sanum est consilium, quod de ipso ut de mortali ponitur: in dubiis enim securior via eligenda est: Porro quae hoc usque tum ab Auctore, tum a nobis prolata sunt, ad delectationem referuntur, quatenus eis homo assentitur aliquo modo. Sed quid statuendum, si casus fingatur, in quo homo pravus apprehensionem, aut delectationem in animo suo sentiens & advertens, mere negative se habeat, isdem scilicet nec assentiendo, nec dissentiendo? De hac diversa quaestione paulo infra (c. seq. ar. 4. q. 5.) fiet sermo.

(1) Ut discrimen praesentis qu. a. praeced. q. 1. nitide percipiatur, haec considera. Praxi animi delectationis duplex praesentis potest obiectum. Quamvis enim obiectum est rei ipsa inhonesta, quae apprehenditur; & apprehensa delectationem in animo excitat: interdum vero obiectum est sola reillicita apprehensio seu notitia, quam habere oblectat. est displicere rei ipsa apprehensa. Delectationem habentes obiectum prioris generis examinata fuerunt in 5. illa quaestione, quae autem circa posterioris generis obiectum versatur, ad quaestiones hanc pertinent, cujus tripartitam resolutionem Auctor recte assignat. Docet videlicet 1. cogitationem de re mala, delectationem de tali cogitatione, consensus in eandem delectationem, per se culpa vacare. 2. aliquando culpam praeserre veniale, deficiente quavis necessaria, aut utili causa; 3. quandoque completi mortalem culpam, accedente gravi, & probabili periculo progrediendi ad delectationem necessariam de ipsa re inhonesta. Audiatur Angelicus, qui claritatis causa indicatum gemini obiecti distinctio-

livo obiecto directo, & immediato. Quare si cognitio seu cogitatio sitvana vel inutilis, delectatio de ea erit venialis. Si vero cognitio sit utilis aut necessaria, delectatio de ea per se non erit culpa. S. Th. 1. 2. q. 74. ar. 8.

Hinc licet gaudere de scientia rei obsecrae ob bonum finem, puta ad fungendum officio Confessarii, Medici; At cognitio rei obsecrae ex affectu veniali, puta ex curiositate, etiam absente delectatione & periculo omni, est venialis; mortalis vero, si sit ex affectu graviter inordinato, vel cum periculo gravi, aut referatur ad finem graviter malum.

C A

nem ita proponit (q. 74. de Veritate ar. 4.) differenti exempli causa de materia impudica. Sciendum, quod sicut ad exteriorem fornicationem aliquid sequitur sua delectatio sensibilibus, ita ad cognitionem duplex delectatio sequitur: una quidem ex parte ipsius cogitationis, alia vero ex parte ipsius cogitati. Delectamur enim quandoque in cogitatione propter ipsam cogitationem, ex qua nobis acquiritur quaedam cognitio in actu aliquorum, quamvis illa nobis displiceat; sicut aliquis iustus cogitat de peccatis, de eis disputando & confutando & in veritate illius cogitationis delectatur. Sed tunc propter ipsa cogitatio delectatio sequitur, quando ipsa res cogitata affectum movet, & allicit. Tunc utriusque generis delectatione hanc praesentem definitionem (1. 2. q. 74. ar. 8.) Cogitatio ipsa de fornicatione non est peccatum mortale. Immo quandoque est veniale tantum; puta cum aliquis inutiliter cogitat de ea. Quandoque autem sine peccato omnino, puta cum aliquis utiliter cogitat de ea: ut in exemplo mox allato. Accedit etiam Subtilis Doctor (in 2. sent. dist. 12. q. 4.) scribens: Patet, quod in eadem cogitatione potest esse peccatum, non esse. Quia quantumcumque cogitatio sit delectabilis, tamen obiectum non sit delectabile, hoc est quoad obiectum non capitur delectatio, non est peccatum: unde vir sanctus potest delectari in cogitatione alicuius peccati, quod delectatur. Delectari tamen in cogitatione alicuius peccati, quatenus obiectum sit sibi praesens, ut delectetur in illo ut in obiecto, est peccatum... Et isto modo sancti viri delectantur cogitationes illicitas. Porro autem, quamvis de delectationis species haec descriptae & concipiuntur, & sint reipsa diverse inter sese; haud raro tamen in unam sensum coalescunt in nonnullis hominibus. Sic ex. gr. saepe delectatio in Adolescentibus studij, aut etiam in proventus Magistris, & Confessariis, quae initio habetur pro obiecto puram putantem rerum praeparatum notitiam obonejot, & laudabiles sine concupitiam, paulatim deflexit ad res ipsas praesens; ut proinde tandem ingemiscerent, se carne consummatos, cum spiritu capissent. Hanc delectationum varietatem, vicissitudinemque in praxi discernere non adeo facile, in labris praesentis materis, ut praedantatur Angelicus notavit (prior loc. cit.) Haec duae cogitationes, seu delectationes in quibusdam actibus manifeste differunt, & aperte distinguuntur: sed rari distinctio in cognitione de peccatis carnis magis late: eoque propter corruptionem concupiscibilis ad cogitationem talium concupiscibi-

CAPUT VII. De Peccatis Capitalibus.

Nota. Peccata capitalia sunt ea, quae non solum sunt per se peccata, sed etiam radix & causa impulsiva multorum aliorum peccatorum. Septem nomenclatur a Theologis post S. Gregorium, nimirum, superbia, avaritia, gula, luxuria, ira, invidia, aecidia.

ARTICULUS I.

De Superbia.

Quest. I. Quid est Superbia, & quale peccatum?

Resp. 1. Superbia est inordinata cupiditas proprie excellentiae & celsitudinis. Cupiditatis nomine intelligitur etiam amor, desiderium, complacentia. Eius actus sunt. 1. Inordinata sui aestimatio, qua quis seipsum aestimat supra id quod est, & afficitur erga seipsum tanquam aliquid excellentius quam revera sit. 2. Finem suum ultimum in propria excellentia constituit, & virtutem, scientiam, & alia ad excellentiam spectantia non appetere propter Deum saltem ultimat, nec ad eius gloriam referre; sed unice & ultimate propter suam satisfactionem ac excellentiam. 3. Ab aliis velle magis fieri, honorari, laudari: si non faciant, dolere, irasci. 4. Iudicio proprio pertinaciter adherere. 5. Alios & aliena parvi facere, se & sua plus aestimare, vel velle videri singulariter habere quae possidentur. 6. Si purus se habere bona quae non habes, vel maiora quam habes, aut in eo panas excellentiam ubi non est, & inde te extollas. 7. Si bona tua aestimes quasi ex te ipso habes, & non a Deo. 8. Si bona tua accepta quidem a Deo credas, sed ea ad Dei gloriam non referas. Tamen ad superbiam (ut notat S. Thom.) non est necesse, ut quis revera iudicet se bona a seipso habere, aut propter meritum absque Dei gratia obtinuisse (hoc enim esset haereticum); sed satis est quod consideratis suis bonis sine relatione ad Deum, perinde se gerat, & omnino se extollat, ac si non a Deo haberet. 9. Nolle se subicere superioribus, quasi id sit indignum. 10. Nolle etiam se Deo esseque preceptis submittere, id est, imitans tanquam contrarium dignitati suae, & volens suo arbitratu vivere, quasi Deo non indigeret, aut ab eo non dependat.

Resp. 2. Superbia est genere suo est peccatum mortale. Nam ad Rom. 1. Superbi et elati numerantur inter eos, qui digni sunt morte. Et Prov. 8. Deus arrogantium & superbiam detestatur. Ratio est, quia superbia adversatur caritati Dei, eius honorum, maiestati & excellentiae, Superbia est etiam

bilium statim sequitur motus in concupiscibili, ex ipso concupiscibilibus casualis. Dicitur enim Comer & Interpres Angelicus, nemini fortasse secunus, generale istud iudicium adhibet (in vico Com. 1. 2. q. 74. ar. 8.) ad discernendum, utrum delectatio sit de sola cogitatione, vel potius de ipso cogitato. Si cogitatio cum delectatione saepe alicui ingerat,

radix omnis peccati, ex Eccli. 10. Intraim omnis peccati est superbia, qui tenuerit illam, adimplebitur malis. Et subvertent eam in finem. Et ex S. Aug. lib. 2. de peccat. merit. c. 17. Vitiorem namque omnium humanorum causa superbia est.

Hinc superbia perfecta est semper culpa mortalis, ut 1. Quando prava superbia quis subiciit reus Deo, vel superioribus eorumque preceptis etiam in re minima. 2. Cum quis bona sua aestimat a se ipso habere, vel esse propter meritum debita, vel solis viribus acquisita. 3. Quando finis ultimus ponitur in propria excellentia, vel in rebus graviter malis propria excellentia constituitur; aut ex illis quaeritur.

Imperfecta tamen superbia, qua quis sine Dei & aliorum contemptu, nec subiciit superioribus reuens, solum plus iusto se effert, agnoscendo se omnia Deo debere, est venialis, quia non est gravis inordinatio, nec graviter repugnat caritati.

Quest. II. Quenam sunt superbiae remedia?

Resp. Generantur eadem sunt, quae humilitatis adjuncta, speciatim vero haec: 1. Saepè humilitatem a Deo petere. 2. Saepè considerare suum nihilum, suam effrenatam ad malum propensionem, suas pravas cupiditates seu peccata, vitia, defectus, miseriam tum corporis tum animae, infirmitatem, impotentiam sine Dei gratia actuali ad quolibet actum salutarem; item infinitam Dei excellentiam, ad quam omnia sunt instar nihil omnia quae habemus esse a Deo: nostra merita esse illius dona; Quis se discernit? Quid habes quod non accipis? Si autem accipis, quid gloriaris quasi non accipis? 1. ad Cor. 4. Ex horum consideratione complacitiam sui coercere, se ipsum contemnere: & ex sui contemptu humilitationes & quavis afflictiones, tanquam filii propter peccata debitas, libenter pro Christo suscipere & sustinere. 3. Meditari superbiae penas & humilitatis premia, 4. Petri 5. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Et Marti. 23. Qui se exaltaverit, humiliabitur, qui se humiliaverit, exaltabitur. Item & maxime exempla Christi, qui humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem Crucis & probris factus est, quemque imitari debemus & probris factus appellamus Christiani, si imitatores non simus Christi, qui ideo se viam dixit esse: ut conversatio Magistri forma esset discipulis: & illius humilitationem eligeret servus, quam seclatus est Dominus, ait S. Leo Magnus fer. 5. de Nativ.

4. Omnia sua bona ac opera ad Dei gloriam seipsum aditu referre, & credere exercere adis interius ac exterius humilitatis, atque opera ac ministeria vilia & abiecta obire, insum locum eligere, hospitalia visitare, pauperibus & aegrotis ministrare &c.

Quest. III. Quenam sunt ipsa superbia, hoc est, vitia quae a superbia tanquam radice oriuntur?

Resp. signum est, delectationem esse de ipsa re: eo quod illa frequentia cogitationis; ubi nulla est eius necessitas, vel utilitas, videatur oriri ex prava inclinatione affectus ad res ipsas. Si vero talis cogitatio non sit importuna, sed sequatur iudicium, ac moderamen rationis; signum est, quod delectatio solum sit de cogitatione.

Resp. Tres sunt, scilicet presumptio, ambitio, & vanagloria.

I. Presumptio, & hoc est inordinata cupiditas faciendi aliquid facultatem suam excedens. Mortalis est. 1. Ratione gravis iniuria Dei, ut cum Lucifer dicere presumpsit: Ascendam, & similis ero Altissimo. 2. Ratione gravis damni proprii vel alieni, aut periculi talis damni; ut si peccatus exercere sine sufficienti peritia officium Medici, Advocati, Judicis, Confessarii &c. 3. Cum usurpari dignitates, vel potestas, vel officium Saculare aut Ecclesiasticum, aut si audias Confessiones, aut iudices, aut exerceas alium Ordinis sine potestate legitima.

De presumptione opposita spei dicitur infra.

II. Ambitio, & est inordinata cupiditas honoris, vel dignitatis, aut potestatis. Est autem inordinata, 1. Si appetas honorem quem non mereris, vel majorem quam mereris, vel ob rem qua cares ut si honorari cupias ob doctrinam, nobilitatem, virtutem &c. qua careris: item si aspiras ad officium, & munus, quo es indignus. 2. Si appetas honorem propter se, non illum referendo ad Dei gloriam, vel utilitatem proximi. 3. Si appetas honorem ex relicta, v. g. duello. 4. Si nimio affectu honorem appetas.

Ambitio saepe mortalis est, nempe vel ratione meritis graviter male, vel damni gravis, quod proximo inferatur, vel periculi peccati gravis, vel medi graviter illiciti quod adhibetur, vel finis mortalis ad quem referatur, vel affectus graviter inordinati, ut si quis paratus sit peccare mortaliter ad honorem vel dignitatem obtinendam aut tenendam.

III. Vanagloria, & est inordinata cupiditas humanae excellentiae ac laudis. Proprius ejus actus est inordinata manifestatio propriae excellentiae sine vere, sine fide. Est autem inordinata illa cupiditas, dum gloria quaeritur ex simulata doctrina, feritate, aut virtutis excellentia, vel ex rebus malis aut indifferenteris aut major quam par sit: aut precipue propter se, non referendo illam ad honorem Dei.

Vanagloria mortalis est, eodem modo quo dixi de ambitione, ut si quis velit gloriam, vel laudes admittat de re mortali, v. g. fornicatione, vindicta gravi &c. si in gloria humana ponatur finis ultimus, omnia ad illam referendo &c. Sape tamen est solum venialis, quia saepe non graviter repugnat caritati, nec gravem contumit inordinatorem.

Ceterum debitum honorem, gloriam, laudem, favorem hominum, non propter se, sed propter honorem Dei vel bonum proximi, acceptare, aut moderatis expectare, non est peccatum, sed actus caritatis, ex S. Thom. 2. 2. q. 133. art. 2.

Quamvis vanagloria sit illa superbia, tamen a S. Thoma, post S. Gregorium, numeratur inter peccata capitalia, eo quod ex ea sequitur alia immediata oriuntur, nimirum inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentio, pertinacia, discordia, & inventio novitatum.

IV. Inobedientia, formalis scilicet & specialis, est peccatum, quo violatur preceptum superioris ex contemptu, sive quia preceptum est. Ex sententia communis semper est mortalis, etiam in re minima, quia tunc contemnitur superior ut superior & minister Dei, ideoque Deus igitur contemnitur, juxta

illud, Luc. 10. Qui vos spernit, me spernit, & quia tunc quis ita affectus est, ut nullo modo velit obsequi superiori, quidquid praecipiat.

Violatio autem precepti non ex contemptu, sed ex alio motivo; puta ob delectationem vel utilitatem, aut difficultatem, est ex S. Thom. inobedientia generalis pertinet ad aliam speciem peccati. Etque mortalis vel venialis prout preceptum quod violatur, sub mortali vel veniali obligat: atque etiam prout motivum graviter vel leviter malum est, cum actus participet malitiam finis, utpote per eum voliti.

V. Iactantia, qua quis verbis inordinate praedicat de se id quod gloriam ac laudem apud alios parit, vel falso parere putat, vel gloriatur de peccato. Quandoque est peccatum veniale, quando scilicet aliquis de se talia iactat, quae neque sunt contra Deum, neque contra proximum, ait S. Th. q. 112. art. 2. Est vero mortalis culpa. 1. Si quis profert aliquid contra gloriam Dei, ut illud Ezech. 28. Elevatum est cor tuum & dicitis: Deus ego sum. 2. Ratione gravis scandalis, damni, contumeliae, vel contemptus proximi. 3. Si fit de actione mortaliter mala: quia includit approbationem alicuius mali, quae eandem cum illo speciem habet: quia sicut laudare opus mortale, v. g. duellum; ita & de illo gloriari est mortale, opponiturque eidem virtuti oppositum illud vitium; nam quavis virtus non solum obligat ad actum quem directe praecipit, sed etiam indirec- te obligat, & vetat ne ipse contemnat, aut irreverenter tradatur: contemnitur autem virtus, cum quis gloriatur de ejus violatione, vel cum ejus violatione laudatur in alio. Hinc glorians de peccato alio- quo, vel illud laudans, contrahit speciem talis peccati. Sanchez & alii.

VI. Hypocrisis, & est simulatio virtutis, hoc est factum quo quis nequitur, vel virtutem vel sanctitatem habere, quam non habet, vel majorem quam habeat. Unde semper est peccatum saltem veniale, cum sit mendacium facti. Sed mortale est si habeat conjunctionem vel contempnum virtutis, vel damnum proximi grave; item si simulatur sanctitas ob finem graviter repugnantem caritati Dei, aut proximi, puta ut quis falsam doctrinam diffusetur, ut decipiat proximum in re gravi, vel ut adificetur beneficium Ecclesiasticum, aut quodvis officium, etiam saeculare, quo indignus est. Si autem aliter contemp- tus virtutis ac da nam proximi, vel honoris Dei, nec finis iocundis repugnet graviter caritati, erit solum veniale. Ita S. Th. q. 112. art. 4.

VII. Pertinacia, & est perseverantia in propria sententia contra veritatem cognitam, vel sufficienter propositam. Mortalis est, quando illa veritas ad fidem, vel bonos mores, pietatem, pacem, bonum grave proximi pertinet; nam materia gravis est.

VIII. Inventio seu praesumptio novitatum, & est, cum quis ex inani gloria praesumit nova excogitare. Novitatum inventio vel usus mortalis est, si fidei, bonis moribus, pudicitiae adversetur, vel parat scandalum, aut grave damnum proximo. Hic adeo contentio est discordiam, de quibus in tract. de caritate.

Vane gloriae remedia eadem sunt, quae superbiae, quibus alide actus oppositi vitii, quae ab illa oriuntur.

ARTICULUS II.

De Avaritia.

Quest. I. Quid est Avaritia, & quale peccatum?

Resp. I. Avaritia est inordinata cupiditas divitiarum: hoc est pecunia, & rerum pecunia estimabilium, ut sunt agrum, domus, pecora &c. Mortalis est, 1. Cum in divitiis finis ultimus ponitur ex Ephes. 5. Avarus, quod est idololum servitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei. 2. Cum quis ad divitias acquirendas, augenda sive conservandas adhibet media graviter illicita, & injusta; vel paratus est peccare mortaliter, aut ita peccat, v. gr. injuste alienum accipiendum, retinendo, elemosinas debitas omittendo &c. Hinc illud Eccl. 10. Avaro nil est seculisus. Nihil est iniquius, quam amare pecuniam. Est peccatum capitale, quia est fons & origo multorum aliorum. Nam quis in divitiis ferti, incidit in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quae mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas, 1. ad Tim. 6. Si autem inordinatio amoris intra hoc sitat, ut scilicet homo, quoniam superflue divitias amet, non tamen praeter carum amorem amoris divino, ut propter divitias non velit aliquid facere contra Deum, & proximum, sic avaritia est peccatum veniale, ait S. Th. 2. 2. q. 118. art. 4.

Praecipua avaritiae remedia sunt oratio, meditatio bonorum caelestium, periculi ac vanitatis bonorum terrestrium, paupertatis Christi, mortis &c. crebra & laeta elemosinarum largitio, resignatio in salute bonorum &c.

Quest. II. Quae sunt fliae Avaritiae?

Resp. Ex S. Greg. sunt haec. 1. Obluratio cordis contra misericordiam, miseris & egenis non compatiendo, non optulando, esse oburgando, debita dare existendo a debitore, qui non est solvendo par- &c. Mortalis est quoties ex ea preceptum elemo- sive vel caritatis graviter violatur.

2. Inquietudo cordis, quae est inordinata, & anxiosa applicatio mentis adquirendas vel conservandas divitias, cum inani timore ne non acquiratur, aut ne amittatur. Mortalis est, quando retrahit a spiritualibus vel aliis officiis, ad quae graviter obligatur; vel cum quis divina providentia diffidit.

3. Violentia, qua res aliena per vim iniustum usurpatur. Mortalis est ex genere suo contra iustitiam.

4. Fallacia sive dolus, qui est alterius deceptio sine veris sine factis: & fraud, quae est alius deceptio proximi per sola facta. Utraque est ex genere suo mortalis contra iustitiam, & saepe confunditur.

5. Perfidia, qua fides in promissis, pactis, & rebus creditis violatur. Mortalis est in re gravi contra iustitiam.

6. Proditio, quae est manifestatio rei alienae, vel personae, in proximi damnum contra solum ei debita; Mortalis est ex genere suo contra caritatem, & iustitiam, & coniungit tripliciter. 1. Circa personam, quo modo Judas Christum prodidit. 2. Circa res, ut si miles declararet hosti modum capiendi

ARTICULUS III.

De Gula.

Quest. I. Quid est Gula, & quale peccatum?

Resp. I. Gula est inordinatus appetitus vel usus cibi aut potus. Unde opponitur abstinentiae & sobrietati. Sumitur aliquando strictius, prout continet inordinationem solum in cibo & potu non ebrietate. Ex S. Gregorio, committitur quinque modis. 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquisita, id est, pretiosiora, quam conveniat tui statui vel necessitati. 3. Si plus iusto. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquisitè preparata; iuxta hunc versum.

Præprope, laute, nimis, ardentur, iuxta dicitur. Quod spectat ad qualitatem cibi & potus, haec debet esse accommodata statui, conditioni, facultati, infortitati, necessitati personarum, & loco ac tempori.

De quantitate autem cibi & potus non potest dari una certa regula omnibus secundum eandem mensuram. Sed plus & minus exigitur secundum varietatem complexionum & fortitudinem. Unus etiam & idem plus indiget uno tempore quam alio, secundum dispositionem sui corporis. Tantum ergo potest, & debet quis comedere & bibere, quantum credit se indigere ad sustentationem & executionem eorum, quae sibi incumbunt agenda, ita ut non usque ad nauseam iunat, sed cum aliquo alio appetitum faciat. Cum autem ex delectatione cibi vel potus plus sumit quam sibi debet conscientia opportunum, tunc peccat, ait S. Antonius. p. 2. tit. 6. c. 1. 5. Peccat, inquam, etiam vilissimi sint cibi & potus, ut paulo ante notat post S. Aug. qui lib. 10. Confess. c. 11. ait: Hoc me docuit, ut quemadmodum medicamentum, sic alimenta sumptus accedam.

Quest. II. Peccatum gulae mortale est in multis casibus; unde ad Gal. 3. commensationis interperat excludentia a regno Dei numerantur. Ex his, quidem ratione affectus graviter inordinati, quo quis ita inhaeret oblectamentis cibi vel potus, ut in his finem suum ultimum constitat, iuxta illud ad Philip. 3. Quorum Deus venter est. Inque quavis solum interpretative, ut cum quis ex affectu gulae paratus est peccare mortaliter, nam hoc ipso quod mortaliter peccat; Deum propter voluptatem desiderat, hancque illi ius factio praebet. Itemque cum quis nil querit aliud, quam edendi & bibendi voluptatem, ad aliud cogitationes ac curas sine omnes referendo: nam si vitae finem in delectatione cibi vel potus ponit.

Hae spectat propositio 8. ex damnatis in hoc. XI. Comedere & bibere usque ad saturitatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obesse valetudini, quia vitio potest appetitus naturalis suis actibus frui.

1. Si quis bibat ad ebrietatem. 2. Si quis ob solam voluptatem cibo & potu usque ad vomitum se ingerat, nam hoc, etiam seculo saeculo & ebrietate, continet gravem inordinationem, ac periculum ledendi sanitatem, & graviter rep-

